

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

פנימי — קפג — בלתי מוגה

ביקור הגאון הגדול רבי מיכל זילבער שליט"א

ראש ישיבת זוועהל ירושלים ת"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת קרח תשע"א לפ"ק

- חלק א' -

יכיל בקרבן:

חיבתו של מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל לארצה"ק – ענין תורה לשמה ונתינת צדקה לשמה – האיך קיימו מצות צדקה במדבר – בד' הש"ך ששכט לוי לא קיבלו מביזת מצרים – כמה אופנים לבאר ששכט לוי נטלו חלק בשעבוד מצרים – בד' המדרש שביזת מצרים נתחלק עפ"י רוח"ק – בד' הגר"א שגרים מקבלין שכר בהאי עלמא וכו' החת"ס שכהנים מקבלים שכר בהאי עלמא – ענין התחברות לרשעים הנלמד ממחלוקת קורח ועדתו – על מדרגות צדיקים שראוין בתורה"ק את העתידות – עובדות מהרה"ק מלובלין וממרן הקדוה"ק רבי שלמה מזוועהל זצ"ל בכח השפעתם ע"י התורה"ק – עובדות מהרה"ק מצאנז והחת"ס בגילויים נוראים בשעת עסקם בתורה"ק – עדותו של הישר"מ על נשמת החת"ס שהוא ניצוץ מנשמת הרמב"ן – בד' החת"ס שהמרגלים המשיכו את טעם המן לדור המדבר – בד' חברך משה לבאר שחשמן של החשמונאים לא היה שמן גם – בד' החכם צבי שאדם הנברא ע"י ספר יצירה פטור מן המצוות – בקדושת השיטה מקובצת למה לא ילפינו מאאע"ה שבשר וחלב אסור באכילה – בגדול אסור בב"ח ומפלת נבוכדנצר היה ע"י שחנני מישאל ועזריה לא נכשלו באכילת בבי"ח – בקבוצת לא היה דינא דבר מצרא חיות שהמלאכים אינם יכולים לחוסף בתורה – במחלוקת הראשונים בקדושת אי עני המהפך בחררה של הפקר נקרא רשע – ד' הר"י והאלישיך והחת"ס בגדול מעלתן של ישראל מכל אומה"ע שקבלו את התורה – ד' הרמב"ן והחת"ס בגדול קדושת לשון הקודש על שאר ע' לשונות וההבדל ביניהם – ד' הש"ך והערובה"ב בקדושת הפה ללימוד התורה"ק – בד' הספד"ק שתורה שבע"פ היה מרומז בלוחות שניות – בגדול מעלת הצדיקים שהתורה היה חקוק על לבם – בד' המהרש"א והקדושת לוי בגדול קדושת בתי כנסיות שבחז"ל וד' רביה"ק בזה – וזכרונות מעבודתו בקודש של מרן רביה"ק בעל הדברי יו"ע – בענין מדת האמת של הרה"ק משינאווא הרה"ק מגארליץ – עדותו של הדברי שמואל על עבודתו של הרה"ק מצאנז ועבודת הסידו קדמאי – בענין גדול ההשפעה מברכת אדם גדול.

דעם, כ'האב געזעהן דארט ברענגען א עיר דוד וועגן דעם אז כלל ישראל ווערן אנגערופן 'בנים', בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד, א).¹

¹ ומהאי טעמא הקב"ה מקבל קרבנות מישראל, שהוא כעין שוחד, דאב מבנו מותר לו ליקח שוחד, [הובא בלב אהרן בפרק א' משנה ב אופן ד].

רבינו קידם את פניו בברכת שלום עליכם

הגר"מ הודה לרבינו על הספר "לב אהרן" על פרק אבות (ח"א) אשר הגיע לידינו ע"י הרב ר' וואלף גליק חי"ו מקרית יואל יו"ר של וועד להוצאת ספרי רבינו שליט"א

הגר"מ: א יישר כח אויפן ספר פונעם רבי'ן, כ'האב שוין אריין געקוקט אין דעם, און כ'האב שוין אויך גענאשט פון

הוצאות הגליון בשבוע זו נתנדב ע"י ידידנו הרבני הנגיד הנכבד והמפואר

מזה"ר חיים לאנדא שליט"א

לעי"נ אביו הרה"ח ר' אלימלך ב"ר זאב ז"ל

אשר הרביץ תורה במוסדותינו כיוכל שנים, גלב"ע כ"ה אב תשס"ג לפ"ק

ישראל, און דאס איז דער זעלבער רב יהודה וואס זאגט (שם כד:) אז מ'טאר נישט ארויף גיין מבבל לארץ ישראל, זעהט מען אז דער זעלבער רב יהודה וואס האלט אז מ'טאר נישט ארויף גיין, האט ליב געהאט ארץ ישראל...

רבינו: ווי די גמרא זאגט (כתובות עה.) אויפן פסוק (תהלים פז, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד ביה, אחד הנולד ביה ואחד המצפה לראותה (עי' בדברי יואל פ' תולדות עמ' תרמ"ט).³

*

הגר"מ הראה על אחיו הרה"ח ר' אלחנן זילבער שליט"א מבארא פארק ורבינו שאלם אודות מקום מגורי משפחתם, והשיבו שמקור משפחתם הוא

3

הזכירו מרן רבינו בעל ברך משה בהתרגשות רב בעת שהגיע לעיה"ק ירושלים בשנת תשנ"ד במעמד הקבלת פנים בחוצות ירושלים, עפ"י יסוד דבריו של הרמב"ן ז"ל שהי' מרגלא בפומיה של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, ומובא בברך משה (פ"ה ש"ה, עמ' ק"ו): "ובעת עמדו רגלי בשערי ירושלים עיה"ק תובב"א (כ"ה סיון תשנ"ה) עניתי ואמרתי לפרש בזה מה שיסד רבי יהודה הלוי בקינות, ציון הלא תשאלו לשלום אסיריך דורשי שלומך והם יתר עדרך, כי הכוונה כלפי אחינו בני ישראל האסירים בגולה, שתדרוש ציון לשלומם וטובתם, ועל זה אמר דורשי שלומך, היינו שבני חוצה לארץ דורשים בשלומה של ציון, ומה גם כי בכל יום עומדים בתפילה ומכוונים לבם נגד ירושלים, ולא עוד אלא שבכל עת ובכל שעה מפילים תחינה ובקשה ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ולכן הם יתר עדרך, היינו שנחשבים כמו יתר עדרך שהם אנשי ירושלים, כי מכיון שדעתם ומחשבתם על ציון, נחשב כאילו הם שם בפועל ממש, עכדה"ק.

ומן הראוי להעתיק מה שידוע שמנהגו בקודש של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל היה לעיין קודם תפילת שחרית בסידור תפילה ישרה אצל הפירוש על פסוקי ברוך ה' לעולם - ויברך דוד, וכפי שהיה נראה להמשמשים בקודש בשנים קדמוניות הי' נראה שהוא מעיין שם במ"ש על הפסוק ברוך ה' מציון שוכן ירושלים, וז"ל שם: "ברוך ה' מציון, פי' מאותן הצדיקים המצויינים במצוות בטלית מצויצת ובתפילין הוא ית' ברוך ומבורך מהם, שוכן ירושלים, ומכוונים בתפילתם לארץ ישראל ולירושלים ולבית המקדש מגודל אהבת ה' מקיימים משכני אחריו נרוצה לארץ ישראל ולירושלים ולבית המקדש וקדשי קדשים ולכוון ג"כ להעלות התפילות לעולמות העליונים עד עולם האצילות הקב"ה". ובעת שהיה מעיין שם היו פניו הק' ליהטות באש קודש.

אגב יש להביא רמז נאה שאמר הגאון האדיר בעל מנחת יצחק נאב"ד ירושלים זצ"ל שדבר זה מרומז בגמ' (כתובות עה.) עה"פ ולציון יאמר איש ואיש יולד ביה, ודרשי' אחד הנולד ביה ואחד המצפה לראותה, ור"ת של הפסוק לציון יאמר איש ואיש הוא שמו הק' של רבינו המצפה לראותה, ונרמז שמו בקדושת ארץ ישראל, (נדפס בספרו מנחת יצחק עה"ת פר וישב).

כ'האב געוואלט זאגן פארץ רבי'ן, אז איך געדענק נאך ווען דער הייליגער סאטמארער רב ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) איז געקומען קיין טבריא - איך בין פון טבריא - און ער איז איינגעשטאנען ביי רבי יואל אשכנזי ז"ל (הרה"צ ר' יואל אשכנזי הי' בן להרה"צ ר' ברוך אשכנזי ז"ל, ובעודו ילד נסע עם אביו לקבוע דירתו באר"י), און כ'געדענק אויך שפעטער ווען ער איז געקומען אין שנת תשי"ט, די אלע מאל וואס ער איז געווען אין ארץ ישראל.

רבי יואל האט מיר דערציילט א מורא'דיגע זאך, ווען ער איז ארויף געפארן קיין ארץ ישראל מיט זיין פאטער, זענען זיי זיך געגאנגען געזעגענען ביים קדושת יום טוב, האט דער קדושת יום טוב אים געזאגט 'דו יואל'יש פארסט קיין ארץ ישראל, און מיין זון יואל'יש - וואס הייסט נאכ'ן זעלבן זיידן (הגה"ק רבי יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאמשוב, חותן מרן הקדושת יו"ט ז"ל) - האט ליב ארץ ישראל.²

רבינו: דער זיידע דער קדושת יו"ט האט זיי דעמאלטס געזאגט 'וועגן דעם זאלט עמיץ עסן פון איין שיסל'.

הגר"מ: יא, אזוי האט ער דערציילט.

האב איך געזאגט אויף דעם א רמז פון גמרא, די גמרא זאגט (ברכות מג.) משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה, אמר ליה הכי אמר רב יהודה, בורא שמן ארצינו, אמר ליה בר מיניה דרב יהודה (פי' שמרוב יהודה אין ראייה) דחביבא ליה ארץ

2

וברבות הימים כאשר היה משכן קדשו של רבינו בארה"ב בא פעם אחת הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל לבקר את רבינו, וכאשר נכנס לבית רבינו אמר בהתנצלות כי היות שאין לו לרבינו טבלא על כותלי ביתו שגר שם על כן היה קשה לו למצוא את ביתו, ענה לו רבינו בדרך צחות: היה לכם לשאול איה משכנו של ה"שונא ציון" הידוע, ואז היו כולם מראים לכבודו את מקום דירתו, ועל זה הזכיר לו הר"י אשכנזי את דברי אביו הקדושת יו"ט הג"ל שהוא אוהב ארץ ישראל, ורבינו ז"ל אישר את העובדא.

וידועה היא אמרתו שאמר רבינו פע"א שבפרשת האזינו (שכיחוע מספח"ק ששמות של כל בני ישראל מרומזים בשירת האזינו) מרומז שמו ביחד עם א"י, בפסוק ישיב לציון וכפר אדמתו [בה מרומז שמו הק' של מרן רבינו ז"ל בראשי תיבות], ואדמתו היינו ארץ ישראל, וממילא מרומז שמו הקדוש יחד עם ארץ הקודש, וכמ"פ בעת שהיה רבינו עולה לתורה כפר' האזינו והקריאה בשישי מסתיימת בפסוק זה, הרנינו וגו' ונקם ישיב לציון וכפר אדמתו עמו, הזכיר רבינו ואמר: בפסוק זה מרומז שמי וא"י גם יחד, ישיב לציון מרומז המלחמה נגד רשעי ישראל, וכפר אדמתו עמו, מרומז בזה דארץ הקדושה אינה מקפדת עלי ח"ו על עמדות איתן נגד הפעולות נגד התורה"ק הנעשים על אדמתה.

מהחסידים שעלו לארץ ישראל עם הרב הקדוש רבי מענדעלע וויטעפסקער זי"ע, ונתיישבו בטבריא.

אחי הרר"א: איך בין א איידעם ביים וואלער רב פון קהל חסידים (בבארא פארק, מנכדי נאדווערנא).

רבינו: יא, כ'געדענק אים.

הגר"מ: זיין שווער איז אויך געווען אין די קאסמנער באהן צוזאמען מיטן סאטמאר רב ז"ל (כשניצול רבינו מתחת ידי הדייטשן ימ"ש - נזכר בס' מנוחת שלום מהגה"צ אבד"ק אידווארי ז"ל בקונטרס בערגן בעלזן חלק ב').

*

רבינו: כ'הער אז איר זענט א גרויסער מרביץ תורה, אז אידן הערן זיך צו צי די שיעורים האט איר א געוואלדיגע זכיה.

הגר"מ: אנצוקומען צו תורה לשמה איז דאך נישט אזוי פשוט, אבער אז איך ווייס אפילו נישט ווער ס'לערנט די שיעורים, איז כאטש עפעס.

רבינו: ביי צדקה שטייט אזוי, אז מ'גייט צדקה און מ'ווייסט נישט ווער דער מקבל איז, איז דאס די גרעסטע מדריגה פון צדקה (שו"ע י"ד ס' רמ"ט). און - אויב אזוי - לערנען מיט א צווייטן איז דאך די גרעסטע צדקה, ווייל ס'שטייט דאך (כתובות סה.) אין עני אלא בדעת, איז לערנען מיט א צווייטן די גרעסטע צדקה.

הגר"מ: אונז זענען מיר סלאנימער חסידים, איז דער רבי סלאנימער רבי מח"ס נתיבות שלום פלעגט איבער זאגן פון רבי משה מידנער (מחשבו חסידי סלאנים ומתלמידי הגה"ק היסוד העבודה ז"ל בעמח"ס כתבי רמ"ט), וואספארא חסד האט מען געקענט טוהן אין מדבר?, יעדער האט דאך געהאט אלעס, נאר דער גביר איז אריין צום ארימאן און אים געזאגט דו טראכסט ביי די 'מן' נאר וועגן דיינע ארימע מאכלים, האב אינזיך די טעם פון מיינע רייכע מאכלים, וועסטו פילן א טעם פון א מאכל ווי עס דארף צו זיין, ער האט אים איבער געגעבן א השגה ער זאל עפעס טראכטן אז ס'איז דא עפעס בעסער'ס, איז דאך א ראיה אז מיטפילן א השגה פון א אידן איז אויך א חסד.

רבינו: אפילו מ'האט דאך געהאט עסן, און קליידער, און שיד האט מען אויך געהאט, דאך - באמת - האט מען אויך געקענט לערנען איינער מיט א צווייטן, כאטש ס'איז דארט געווען משה רבינו וואס האט געלערנט תורה מיט כלל ישראל.

די גמרא זאגט (יומא עה:) אז ס'איז געווען דברים שתגרי עכו"ם מוכרים אותן... [שגם בהיותם במדבר וניזונו מהמן, עכ"ז קנו בני"ג גם מסוחרים עכו"ם עוד מאכלים].

*

הגר"מ: דער ש"ך על התורה זאגט אין די היינטיגע פרשה א מורא'דיגער חידוש, אז שבט לוי האט נישט גענומען גארנישט פון ביזת מצרים, ווייל ביזת מצרים איז געווען שכר אויף די עבדות (סנהדרין צא), און זיי האבן נישט געהאט קיין עבדות, האבן זיי נישט גענומען.

רבינו: אבער עס שטייט אין די גמרא פסחים (דף קיט.) אז קרח [שהיה משבט לוי] האט יא גענומען פון מצרים, איינס פון די אוצרות וואס יוסף האט געהאט באהאלטן.

הגר"מ: זאגט טאקע דער ש"ך, אז קרח האט געהאט חמדת הממוץ, און ער האט געזעהן ווי אזוי אלע נעמען און ער האט נישט, און חציפותא כלפי שמיא מהני (סנהדרין קה.), וועגן דעם, האט מען אים געוויזן די מטמוניות.

האב איך געטראכט אזוי, שטייט אז משה רבינו איז געווען דער איינציגסטער וואס האט נישט עוסק געווען בביזת מצרים, און שבט לוי האט אויך נישט עוסק געווען אין ביזת מצרים, און אויך נישט אין עצמות יוסף, און משה רבינו האט יא עוסק געווען אין עצמות יוסף, און וועגן דעם שטייט (סוטה יג.) אויף משה רבינו חכם לב יקה מצות (משלי י, ה), ווייל מ'דארף טוהן עפעס א מצות.

רבינו: כ'וואלט געזאגט אז שבט לוי אפילו זיי האבן נישט געארבעט, דאך איז זיך פאר זיי יא געקומען פון די ביזת מצרים, ווייל איינס פון די תירוצים אויף די קשיא פארוואס איז מען ארויס געגאנגען פון מצרים פאר די צייט, איז ווייל ס'איז געווען שעבוד הגוף און שעבוד הנפש (ושעבוד הנפש השלים את שעבוד הגוף), טאקע שעבוד הגוף האבן זיי - שבט לוי - נישט געהאט, אבער שעבוד הנפש האבן זיי יא געהאט, ווי ס'שטייט אין זוהר הק' (בראשית דף כ"ז.) אויפן פסוק (שמות א, יד) וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים, אז עס מיינט א קל וחומר און ליבון הלכתא, ווייל ס'איז געווען ביידע שעבודים, און שבט לוי האט זיך מייגע געווען ווען זיי האבן געלערנט תורה הק', מיט דעם האבן זיי זיך געמוטשעט.

אזוי ווי דער ישמח משה זאגט (פרשת בשלה) אויפן פסוק (איוב ה, י) אדם לעמל יולד, אז ס'איז אויך דא עמל התורה, און די משנה זאגט (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה

און די איבעריגע צייט איז מען געווען אינדערהיים, אזוי זאגט דער רמב"ן.

הגר"מ: אזוי ווי עס שטייט ביי שלמה המלך (מלכים א' ח כח) וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחודש חליפות חודש.⁴

רבינו: זאגט אויף דעם דער ערוגת הכושם, אמת אז יעדער האט געארבעט נאר איין חודש, אבער אין די איבעריגע חודשים האט פאר יעדן איינעם וויי געטוהן וואס די אנדערע ארבעטן אזוי שווער, איז אפילו ווען ער איז געווען אינדערהיים, האט אים וויי געטוהן אז דעם שכן האט מען יעצט איינגעריקט און מ'פלאגט אים אפ מיט שווערע ארבעטן.

לויט דעם איז אויך פארענטפערט די קשיא, ווייל אפילו שבט לוי האט נישט געארבעט, אבער דעם צער פון א צווייטן איד האבן זיי מיטגעלעבט, 'מ'קען נישט באשרייבן וואס עס מיינט דער צער וואס מ'האט געהאט אויף א צווייטן איד, און במילא איז זיי יא געקומען שער.

והמשיך רבינו: עס שטייט (מכילתא פ' בא) וד' נתן את חן העם, אין חן אלא רוח הקודש, זעען מיר אז ביי רכוש מצרים האבן זיי געהאט רוח הקודש. לכאורה אויף נעמען רכוש מצרים דארף מען נעמען א גומן בעל חשבון, א גומן קאפ, זאל רעכענען וויפיל יעדער איינער האט געארבעט צו נעמען שער עבודה, אבער פארוואס האט מען געדארפט האבן צו דעם רוח הקודש?, נאר ווייל דעם רכוש מצרים האט מען נישט באקומען בלויז פאר דעם אייגענעם צער, נאר מ'האט באקומען אויך אויף דעם צער וואס מ'האט זיך מצער געווען מיט א צווייטן, און דאס האט קיינער נישט געקענט וויסן, נאר אין הימל האט מען געהאלטן א חשבון אויף יעדן איד, און יעדער האט באקומען רכוש מצרים לויט דעם, און וועגן דעם האט שוין געדארפט זיין רוח הקודש צו נעמען די רכוש מצרים.

הגר"מ: זייער שיין.

מעבירן ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, זעהט מען אז מ'איז מקיים דעם אדם לעמל יולד מיט א עמל התורה איז דאס פונקט ווי א עמל גשמי, במילא איז שבט לוי האט געהאט דעם עמל הנפש, איז פאר זיי יא געקומען שער עבודה.

הגר"מ: א גדול האט אמאל געזאגט פאר זיינע תלמידים, אז דאס איז מ'זאל זיין עמלים בתורה, מיינט מען נישט סתם מ'זאל זיך פלאגן אויף די תורה, ווייל הארעווען מוז מען דאך, ווייל אדם לעמל יולד, נאר בעסער איז אז דו קלייבסט דיר אויס עמל התורה, מ'בעט נישט עמל וואס דאס איז א זאך וואס איז נישט נאטורליך.

רבינו: אזוי זאגט דאך דער ישמח משה, אז עס איז דא די גזירה פון בויעת אפך תאכל לחם, אבער מ'קען עס משלים זיין דורך עמל התורה [שנקרא גם כן לחם, כמשה"כ (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמיו].

הגר"מ: אזוי ווי דער רבי זאגט, האב איך אויך געזאגט פשוט, ווייל לכאורה איז דאך געווען א גזירה אויף אלעמען צו ארבעטן, איז וואו איז געווען שבט לוי?, נאר מ'זעהט אז יוסף הצדיק האט דאך געמאכט אז די קרקעות פון די כהנים זאלן זיין פריי פון פרעה (בראשית מז, כב), לכאורה וואס איז געווען זיין זארג פון די כהנים פון פרעה?...

רבינו: ס'שטייט אז ער האט אינזין געהאט מיט דעם צו לערנען פרעה אז די חשוב'ע מענטשן זענען אנדערש [ומזה יבין פרעה כלפי חשוכי בני ישראל שיכבדם ביותרת הכבוד כראוי להם].

הגר"מ: יא, אזוי שטייט אין תורת חיים אין חולין צ"א עמוד א'. אבער פון דעסמוועגן, ס'איז דאך געווען די גזירה אויף אלעמען, איז ווי אזוי זענען שבט לוי געווען פריי פון דעם?, נאר די גזירה איז געווען סבלות מצרים, און די עצם זיצן אין מצרים איז – פאר שבט לוי – געווען ביטער ווי די גאל, איז פארוואס האבן זיי נאך געדארפט ארבעטן?, די עצם זיצן איז שוין געווען סבלות מצרים, און דער רבי זאגט אז זיי האבן אויך געהאט א שעבוד הנפש.

רבינו: מ'קען זאגן נאך א תירוץ וועגן שבט לוי, ס'איז דא א שיין ווארט פונעם ערוגת הכושם (פרשת ווארא), ער ברענגט אראפ דעם רמב"ן וואס זאגט (שמות א, יא) אז די זעקס הונדערט טויזנט אידן אין מצרים האבן נישט געארבעט אלע יארן אין איין צו, נאר יעדן חודש האט מען איינגעריקט אן אנדערן חלק פון כלל ישראל צו די ארבעט.

4 ע"י פירש"י שם: חליפות - כמו שמסיים ואומר: חודש יהיו בלבנון, כשהיו עשרת אלפים איש בתשרי בלבנון, והעשרים אלף איש בכיתו, במרחשון מתחלפים עשרת האלפים השניים ויוצאים ללבנון, ואלו חוזרים לביתם, ובכסליו יוצאים עשרת אלפים השלישים ויוצאים ללבנון, ואלו חוזרים לביתם, ובטבת יוצאים הראשונים וחוזרים ללבנון, וכן חוזרים חלילה, נמצאו כל עשרת אלפים שבהם, חדש בלבנון, ושני החדשים בביתם. ע"כ.

עם שמיט פונעם גאון (הגר"א מוילנא ז"ל) אין רות אויפן פסוק (ב, יב) 'שלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלימה, א מורא'דיגער חידוש, אז די אידן וואס זענען ארויס פון מצרים פון די עבדות, האט דער באשעפער געהאט אז זי זיי צו משעבד זיין פאר זיך, אזוי ווי עס שטייט אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (פרש"י כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי), ווייל ביז יעצט זענען זיי געווען עבדים, אבער די גרים, זיי זענען דאך נישט געווען קיין עבדים, און זיי קומען מיט זייער אייגענע ווילן, קענען זיי בעטן שער.

איז וועגן דעם זאגט ער 'שלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלימה', ווייל דו - וואס דו ביזסט נישט געווען אין שעבוד מצרים - ביזסט געקומען, וועסטו האבן דעם גאנצן שער.

רבינו: לויט דעם גר"א קען זיין פשוט אין דעם באוואוסטן מדרש דארטן (מדרש רות רבה פ"ה ס"ד) אמר ר' חסא אשר באת, און אלע מומשען זיך וואס איז ר' חסא מוסיף אויפן פסוק, נאר ער וויל זאגן דעם טעם פארוואס 'שלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלימה, ווייל 'אשר באת', דו ביזסט אליינס געקומען.

הגר"מ המשיך ואמר: האב איך געזאגט אז לויט דעם האט דאך שבט לוי געהאט א מעלה אז זיי זענען געקומען מקבל זיין די תורה ברצונם הטוב, ווייל אויף זיי איז דאך נישט געזאגט געווארן 'כי עבדי הם', במילא איז שבט לוי שוין מלכתחילה געקליבן געווארן, ווייל זיי זענען געקומען מקבל זיין דעם אויבערשטן תורה פון זיך אליין, און וועגן דעם האבן זיי זוכה געווען צו זיין גרעסער פון אלע.

רבינו: איר טוט אויף זייער א שיינעם אויפטוה, אז כלל ישראל איז מחויב געווען מקבל צו זיין די תורה, און שבט לוי איז נישט מחויב געווען מקבל צו זיין, במילא קומט אויס אז פאר זיי קומט זיך שער על פי שורת הדין.

ס'איז דא א חתם סופר וואס זאגט אין פרשת פנחס (כס' תורת משה עה"פ לכן אמר לו וכו') אז ביי כהנים איז דא שער מצוה בהאי עלמא (עיי"ש שמפרש לפי דרכו). לויט דעם קען זיין אז ביי אלע לויס איז דא שער מצוה אויף דער וועלט, ווייל זיי זענען נישט געווען מחויב מקבל צו זיין די תורה.

*

הגר"מ: אין די היינטיגע פרשה פון קרח שטייט אין רש"י (טו, ז) 'עינו המעתה', איז דא א ספר מגלה צפונות פונעם בעל מדרש תלפיות, ער איז מדייק יעדע ווארט וואס רש"י זאגט, דאס וואס קרח האט געזעהן ווי אזוי שמואל הנביא

קומט ארויס פון אים, און עקסטער וואס ער האט געזעהן אז כ"ד משמורות כהונה זענען מיוצאי חלציו, און וועגן דען האט ער חולק געווען אויף משה רבינו.

רבינו: די פרשה פון קרח איז 'פה נדרשת', ס'איז זייער פלא'דיג, ס'איז נישט צו פארשטיין, קרח איז דאך געווען ממועני הארון, דער ישמח משה האט געזאגט אז ער איז געווען דארט אין מדבר אין א פריערדיגע גלגול, און מ'האט אים געפרעגט מיט וועמען ער האט געהאלטן, האט ער געזאגט אז ער איז געשטאנען אין א זייט און ער האט נישט צוגעהאלטן מיט קיינעם, האט מען אים געפרעגט, אקעגן משה רבינו? האט ער געזאגט, ח"ו, נאר דו ווייסט נישט וואס קרח איז געווען, ווען דו וואלט געוואוסט, וואלטסטו נישט געפרעגט (עי' בדברי יואל פר' במדבר עמ' ע"ה, ופר' קרח עמ' ט"ז ועמ' ל"ג).

הגר"מ: מיין רבי דער נתיבות שלום האט אמאל פרייטיג צונאכט'ס געפרעגט א מורא'דיגע קשיא, כלל ישראל שטייט און זעהט די מחלוקת, טאקע פון איין זייט איז געווען משה רבינו, אבער ער זעהט דאך קרח - אזוי ווי דער רבי זאגט איבער זיין גרויסקייט - און מיט אים זענען געווען חמשים ומאתים איש, פון וואו ווייסט דען כלל ישראל צו מכריע זיין אזוי ווי משה רבינו, און אז נישט קומט זיך זיי א עונש?, האט ער געזאגט, די תורה זאגט אויס דעם סוד 'ודתן ואבירם', אז זיי זענען געווען ביי די זייט פון קרח, און אוואו דתן ואבירם געפינען זיך זאלסטו זיך געפינען ביי די אנדערע זייט, פון דעם האט א יעדער איד געדארפט פארשטיין אז ער קען נישט באלאנגען צו די זייט פון קרח.

ער פלעגט דאס זאגן כלפי די 'מזרחי', אז מיט די פרייע גיבן זיי זיך א עצה, און אז זיי גיבן זיך מיט זיי א עצה, דארף מען זיין אין די אנדערע זייט.

רבינו: דער פעטער ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) פלעגט נאכזאגן פון זיין טאטן דער קדושת יו"ט ז"ל, אויפן פסוק (תהלים קיט, צח) 'מאויבי תחכמוני', אסאך זאכן ווייסן מיר טאקע נישט, אבער מ'דארף אייביג וויסן, אז וואס זיי טוען דארפן מיר אונז טוהן פארקערט.⁵

ס'ווערט געברענגט אויף דעם וואס רש"י זאגט (במדבר טו, א) אז 'אליצור בן שדיאור וחבריו' זענען געווען צוזאמען מיט קרח, וועמען מיינט מען וחבריו...

הגר"מ: בפשטות, די אלע נשיאים.

רבינו: יא יא, און אינצווישן זיי איז דאך געווען נחשון בן עמינדב, אהרן הכהן'ס שוואגער, איז פשט, אהרן הכהן ווען ער האט גענומען זיין ווייב האט ער דאך בודק געווען באחיה (שמות ו, כג וברש"י), און ער איז געווארן פון די וואס האבן זיך געקריגט מיט אהרן הכהן און משה רבינו.

הגר"מ: חז"ל הקדושים רירן דאך אן דעם פינטל אין יעדע זאך, אין סנהדרין דף נב: זאגט רש"י (ד"ה למה תלמיד) אז אותו רשע [קרח] האט זיי מפתה געווען מיט די געלט, אונז קענען מיר נישט זאגן אויף קרח א זאך וואס חז"ל הקדושים זאגן נישט, אבער אזוי זאגט רש"י, אז די נשיאים זענען נאכגעגאנגען נאך די געלט. מיט דעם קען מען פארשטיין וואס משה רבינו האט זיי נישט געזאגט וואס ער האט זיי אלץ געטוהן, נאר ער זאגט זיי (במדבר טו, טו) לא חמור אחד מהם נשאתי, ער האט זיי געזאגט אז ער האט נישט גענומען פון זיי קיין געלט.

שטייט אין תרגום יונתן (במדבר טו, יט) אז קרח האט געוואלט מיט זיין געלט איינשלונגען משה מיט אהרן, קרח האט גע'טענה'ט אז וויבאלד נאר פאר אים האט מען מגלה געווען די מומותיו (שהטמן יוסף במצרים), מוז דאך זיין אז דאס געלט איז עפעס א עקסטערע געלט, ווייל אויב נאר פאר מיר האט מען געגעבן דאס געלט, ווייזט אויס אז איך דארף עפעס טוהן מיט דעם, און דאס איז מיינשט 'עיני הטעות'.⁶ ועי' מ"ש מרן ז"ל בעל הגאולה ועל התמורה (סי' ק"י) בביאור ענין בליעת כל רכושו של קרח באדמה אפי' מחט כלשהו, ווע' בדרך משה פ' קרח מ"ש באופן ח' לפרש דברי המדרש נבחר שמו של משה מעושרו של קרח, וגם באופן ב' שם.

והיא לו נדפסה בדברי יואל פ' ויקרא (דף ע"א:) בסוף הדרשה, וע"ע בדרך משה (פ' כי תצא עמ' קס"ד) שפי' בזה מאמה"ב כי תצא למלחמה על אויבך, ובספרי, כנגד אויבך, עיי"ש.

6

חז"ל התרגום יונתן: וכש עליהון קרח ית כל כנישתא לתרע משכן זמנא ואתנטל בעותריה דאשכח תרין אוצרין מן אוצרוי דיוסף מליין כסף ודחב ובעא למטרד בההוא עותרא ית משה וית אהרן מן עלמא אילולי דאתגלי איקרא דיי לכל כנישתא.

רבינו: דער ישמח משה זאגט אז קרח האט משיג געווען דעם טעם פון פרה אדומה, ס'איז דא א מדרש פליאה 'מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה'. מיינטשט דער ישמח משה, אז אזוי האט דאך קיינער נישט משיג געווען דעם טעם פון פרה אדומה, און קרח האט יא משיג געווען, וועגן דעם האט ער געהאלטן אז ער קען זיך קריגן מיט משה רבינו (עיי"ש ר"פ קרח ד"ה באופן אחר).

הגר"מ: ס'איז דא א ווארט פונעם גאון (הגר"א מוילנא ז"ל) אין משלי קאפיטל ט"ז, בזמן שהיו נביאים בישראל היה כל אחד ואחד הולך אל הנביא, והי' אומר לו דרכו בעבודת ה' לפי שורש נשמותו, ס'מיינט נישט די מצוות, ווייל תפילין דארף דאך יעדער איד לייגן, נאר עס מיינט א ספעציעלע זאך אין עבודת השי"ת, אבער ווען ס'איז נישטא קיין נביאים, איז רוח איש אשר בקרבו, האט דער אייבישטער געגעבן רוח הקודש אין יעדער מענטש, ער זאל וויסן וואס ער דארף טוהן, זאגט ער אז דאס איז אבער נאר ווען ס'איז 'אין ברוחו רמיח', ווייל אז נישט קען ער אראפ גיין אין שאול תחתיה, ווייל עס מיינט זיך אים אז אזוי דארף ער טוהן, זאגט ער אז מ'מעג זאגן אז דאס איז עינו הטעות, קרח האט געהאלטן אז ער זעהט דאך קלאר ווייטער, אבער ער האט נישט געוואוסט אז דער נביא (ד"ה משה רבינו) זאגט נישט אזוי, דער נביא זאגט רב לכם בני לוי, איז ער געווען א כופר בנבואת ביי"ד, אזוי זאגן חז"ל.

אבער ער איז געבליבן לדורות, 'ולא יהיה כקרח וכעדתו' (במדבר יו, ה), ווייזט אויס אז ס'איז נישט געווען גוט, ווייל סוף כל סוף האט ער זיך געקריגט מיט משה רבינו. ס'שטייט דאך פון אר"י הק' (ליקוטי תורה תהלים צב) – דער רמ"ע מפאנו ברענגט עס – 'צדיק כתמר יפרח' איז קרח, אז לעתיד לבוא וועט זיין קרח זייער גרויס.

רבינו: די סופי תיבות איז 'קרח' 'צדיק כתמר יפרח' (ולכן נרמז בסופי תיבות בכדי לרמוז כי זה יהיה רק לעתיד ולא עכשיו).⁷

הגר"מ: עס שטייט (סנהדרין קט:) אז חנה האט געבעטן אויף קרח 'מוריד שאול ויעל' (שמואל א ב, ו).

7

ועי' מ"ש מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל (פ' קרח עמ' קס"ו:) שהיה בזה ענין חמור של דחיקת הקץ, עפ"י המבואר בהקדמה לספח"ק ויואל משה, ועי' עוד שם מ"ש בזה, ובעיקר הדבר נדפס כעת ביאורים וחיידושים עמוקים בענין זה בדברי יואל במהדורא החדשה (על פרשיות חקת בלק פתח) ש"ל עכשיו ברוב פאר והדר.

רבינו: דאס אז ער האט געזעהן די דורות שפעטער, איז דאך טייטש אז ער איז געווען א בעל רוח הקודש.

הגר"מ: ס'איז דא א ספר יד יוסף – כ'האב שוין געזעהן אז דער רבי נאשט פון די גאר אלטע ספרים – דער יד יוסף איז פון רבי יוסף צרפתי – דער פרי מגדים ברענגט אים שוין אראפ – זאגט ער פון וואו האט קרחה געזעהן, ער איז דאך נישט געווען קיין נביא, זאגט ער אז קרחה האט אבער אפגעלערנט אז דאס וואס ער זעהט איז ריכטיג.

רבינו: דער בעש"ט הק' האט דאך געזעהן עתידות, וואו האט ער עס געזעהן? אין די תורה הק', ער האט אריינגעקוקט אין זוהר הק' און ער האט געזעהן, ווייל גנוז בתורה, דער אור הגנוז איז אין די תורה⁸ און דאס קען זיין 'עינו המעטת' אז ער האט געזעהן אין די תורה אזוי.

והזכיר א' הנוכחים לטובה את הגר"מ שהתחיל לאחרונה ללמוד שיעורים בחק לישראל, והגר"מ הראה על א' מהמלוים הרה"ג ר' מרדכי זאב האלבערשטאם שליט"א הרב מקרעניץ שהוא מרבה פעלים להפיץ את השיעורים של חק לישראל בעולם. ואמר רבינו שק"ז מרן הקדושת יו"ט כשהגיע אליו שאלה קשה, אמר שיענה תשובתו אחר שילמוד את השיעור בחק לישראל של אותו יום, וזה גם הענין של גנוז בתורה⁹

הגר"מ: כ'בין דאך ראש ישיבה אין זוועהאל, מ'דערציילט אויף רבי שלמהקע זוועהאל'ער – כ'האב אים שוין נישט געזעהן – אז ער פלעגט גיין אין מקוה, און ער פלעגט נאכדעם ענטפערן תשובות, און אז עס איז נישט געווען קיין צייט, האט ער געעפנט א זוהר הק'. עס ווייזט אויס, אז דארט האט ער געזעהן וואס ער האט געדארפט זעהן.

רבינו: אזוי ברענגט דאך דער דגל (פרשת בראשית עה"פ וירא אלקים את האור כי טוב) פונעם בעל שם טוב הק', אז דער באשעפער האט גנוז געווען דעם אור הגנוז אין די תורה (וצדיקים משתמשים בו ע"י התורה).

הגר"מ: ער ברענגט דארט אויך אז דער בעש"ט הק' האט געשריבן א בריוו צו רבי גרשון קימעווער אז ער האט אים נישט געזעהן אין ארץ ישראל, און ער פרעגט אים וואו איז ער געווען... (ועיין בדגל מחנה אפרים שרבי גרשון השיב באגרת למרן הבעש"ט הק' שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחוץ לארץ, ושלח אחריו להיות מוהל אצלו, ולכן לא ראהו הבעש"ט בארץ ישראל, עיי"ש).

רבינו: דער הייליגער דברי חיים איז געווען אלס קינד אין לובלין ביים רבי'ן פון לובלין, און איז געשטאנען אין די זייט און צוגעקוקט ווי אזוי דער רבי פון לובלין נעמט אויף דעם עולם. אינמיטן האט דער רבי פון לובלין געזאגט אז ער הערט אויף, און געזאגט אז יעדער זאל ארויס גיין פון

התשובה על שאלתך, כי אז היה יום ד' פר' בשלח ושם בחק לישראל איתא בסדר הגמרא בסופו עיי"ש: 'מאן דביש ל'י' בהאי מתא ילך למתא אחריתא', וזה היה תשובתו על השאלה.

ונפלא הדבר כי מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל נולד ביום י"ח טבת יום ו' עש"ק פ' שמות תרמ"ו, וביום אתמול נסדר הלימוד בסדר החק לישראל, בפסקי התורה המספרת מלידת מושיען של ישראל אדון כל הנביאים משה רבינו ע"ה שנאמר בו ותלד בן ותרא אותו כי טוב, ותרגמו והות יתיה אר"י ט"ב הוא, ופירש"י והוא מדברי הגמ' במס' סוטה שנתמלא הבית כולו אורה, וביום שלאחריו יום עש"ק שלפי סדר החק לישראל בליל שיש נזכר הפסוק 'יואל משה' בזמן לידת מרן ז"ל מנהיגן של ישראל וראש גולת אריאל, ואשר בשם עתיד הרך הנולד בעוד שבעים שנה בערך להאיר עיני ישראל בחיבורו הבהיר 'יואל משה' אשר יוציא לאור עולם לברר ולהבהיר את שיטתו האיתנה והברורה והאמונה הטהורה להציל את עם ישראל מנסיון הדור האחרון לפני ביאת הגואל.

ומענין לענין באותו ענין, יש לציין שבס' מוקנים אתבונן (עמ' 7) מביא בשם הגה"ק רבי מאטיל סלאנימער זצ"ל שסיפר שפע"א ראה הרה"ק רבי אלעזר ניסן טייטלבוים זי"ע אנשים קונים כתבי-עת, תמה ושאל אותם למה הם קונים את זה, השיבו לו כדי לדעת את הנעשה והנשמע בעולם, אמר להם הרה"ק רבי אלעזר ניסן, כשאני לומד 'החק לישראל' בכל יום אני יודע את כל החדשות המתרחשות בעולם.

⁸ ע"י בספר נוצר חסד-קאמארנא שכשהיו שואלין למרן הבעש"ט הק' איזה דבר, היה פותח איזה ספר זוהר וכיוצא גמרא ולמוד, ואח"כ משיב לשואל דבר, ואמר שאור שברא הקב"ה היה אדם צופה ומביט מסוף העולם עד סופו, והיכן גנוז לצדיקים בתורה, וכשהצדיק לומד תורה צופה מסוף העולם ועד סופו, ועיי"ש באריכות. וכן מובא ענין זו בספה"ק מאור עינים, ובס' יושר דברי אמת, עיי"ש.

⁹ ידוע שמרן הקדושת יו"ט ז"ל הי' נוהג בכל יום ללמוד שיעורו הקבוע בחק לישראל, והיה אומר שבלימודו בחק הקב"ה מאיר עיניו להשיב לשואליו דבר, ושם מוצא בפירוש וברמז תשובות ברורות לדופקים על פתחו, ויוספר כי כשהציעו את הרבנות בעיר אוהעל להגה"ק רבי משה יוסף טייטלבוים ז"ל בא לשאול בעצת אחיו מרן הקדושת יו"ט ז"ל האם לקבל עליו עול הרבנות, אמר לו הקדושת יו"ט שאינו יודע מה להשיב לו ודחהו למחר, והיה ממחרת אמר לו הקדושת יו"ט שיקבל את הרבנות בלי שום פקפוק, אז שאל לו ר' משה יוסף למה לא ענה לו מיד, ובריש מאי קסבר, אמר לו בזה"ל: "לעולם פון וואו ווייס איך צו זאגן פאר א איד איך אדער ניין, נאר ווען איך לערן דעם חק, און דער אייבישטער איז מיר דעמאלטס חונן דעת, ווייס איך וואס צו ענטפערן פאר א איד", אמנם אתה הגעת אלי בבין השמשות ולא ידע האם השאלה שייכת ליום שעבר או שצריך לחפשו בסדר הלימוד שלמחרתו, על כן הדיתי אותך, אמנם בבוקר בשעת הלימוד נחלתן לי

שטוב. דער דברי חיים וואס איז נאך געווען א יונגל, האט באשלאסן אז ער וויל זעהן וואס דער רבי טוט, איז ער אריין געקראכן אין א שאפע און פון דארט געוואלט זעהן וואס דער רבי טוט. יעדער איז ארויס געגאנגען פון שטוב, און דער רבי פון לובלין איז געבליבן אליינס אין צימער, און דער רבי פון לובלין האט דאך געהאט הייליגע אויגן, האט ער דאך אוודאי געווען אז דער דברי חיים איז באהאלטן אין די שאפע, האט ער זיך אויפגעשטעלט פון פלאץ און צוגעגאנגען צו די שאפע און אויפגעעפנט די טיהר און האט אים ארויס גענומען.

דער רבי פון לובלין אז ער האט איינעם געגליכן האט ער אנגערופן יודאלע, בלשון חיבת, האט דער רבי פון לובלין אים געזאגט 'יודאלע, דו ווייסט פארוואס כ'האב ארויס געשיקט דעם עולם?', זאגט ער 'ניין', זאגט אים דער רבי פון לובלין 'קום און איך וועל דיר זאגן, דו וועסט דאך אמאל זיין א רבי, און דו וועסט געזעגענען אידן, וויל איך דיר זאגן אזוי, ווען איך געזעגן אידן, און מ'פרעגט פון מיר פארשידענע שאלות, ווי אזוי ווייס איך וואס צו ענטפערן?, נאר ווען איך זעה דעם שם הוי"ה לייכטן, ווייס איך וואס צו זאגן, יעצט האב איך אויפגעהערט צו זעהן דעם שם הוי"ה, וויל איך נישט מער געזעגענען, און וואס טוט מען כדי איך זאל פריש זעהן דעם שם הוי"ה, מ'לערנט תורה חק, און וואס זאל איך לערנען? איך וועל לערנען משניות דעם פרק 'איזהו מקומן', אזוי האט ער געזאגט פאר'ן דברי חיים, און אזוי האט דער רבי פון לובלין געטוהן, און נאכ'ן לערנען דעם פרק משניות, האט ער געזאגט אז מ'קען צוריק אריינקומען.¹⁰

הגר"מ: כ'האב געהערט פונעם רבי'ן דער ברכת אברהם (מסלאנים) וואס האט געהערט פון זיין פעטער דער דברי

שמואל (מסלאנים) - דער דברי שמואל איז דאך געווען א יאר צייט אין צאנז - האט ער דערציילט אזוי, אין יענע יארן זענען בחורים נישט געפארן צו א רבי'ן.

רבינו: יא, דער דברי חיים האט דאס נישט געגליכן (שבחורים יעסקו בדרכי חסידות).

והמשיך הגר"מ: און ס'איז געווען איינער פון די גרויסע מקורבים וואס האט געברענגט זיין בר מצוה יונגל צום רבי'ן, האט דער הייליגער דברי חיים געפרעגט, 'יונגלע, וואס לערנסטו?', האט ער געזאגט 'בבא מציעא', און אויף די שאלה 'וועלכע פרק?', האט ער געענטפערט 'אלו מציאות', האט ער אים געפרעגט, וואס איז די מחלוקת ביי יאוש שלא מדעת, האט דער יונגל געענטפערט וואס אביי האלט זכו, און האט גוט געוואוסט. פרעגט ער אים, ווער איז דאס אביי און ווער איז דאס רבא?, איז דער יונגל שטיין געבליבן, נו, וואס זאל ער דען ענטפערן. האט דער צאנזער רב זיך גענומען קאכן, און געזאגט 'דער אויבערשטער האט גענומען א פייער א עמוד אש וואס הייסט אביי, און א צווייטן עמוד אש וואס הייסט רבא, און דער עמוד אש וואס הייסט אביי זאגט אז יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, און דער עמוד האש וואס הייסט רבא זאגט אז יאוש שלא מדעת הוי יאוש.

ס'איז דא א סיפור פונעם חתם סופר מיט זיין גרעסטער מקורב רבי פישל סופר (אביהם של הגאונים הצדיקים בעל מחנה חיים, ובעל עט סופר והמקנה, ובעל מטה נפתלי וכו'), איינמאל דאנערשטאג ביינאכט - נאכ'ן לערנען מיט די תלמידים חומש רש"י - האט קיינער נישט געטארט זיין, אבער רבי פישל סופר האט זיך נישט געקענט איינהאלטן - אזוי ווי דער רבי האט פריער געזאגט אויפן דברי חיים - האט ער זיך ערגעץ באהאלטן, און ער האט געהערט ווי דער הייליגער חתם סופר הייבט אן, אמר אביי, אמר אביי... און מיטאמאל איז געווארן לעכטיג אינעם גאנצן שטוב, אז ער איז פשוט פון פחד אראפ געפאלן, האט אים דער חתם סופר געזאגט, 'כ'האב דאך דיר געבעטן דו זאלסט נישט בלייבן, האט רבי פישל געזאגט אז ער בעט מחילה ווייל ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטן, און דער חתם סופר האט אים געזאגט 'מיר האבן אראפ געברענגט א עמודא דנורא'.

רבינו: כ'האב אויך געהערט אזא ענליכע מעשה, אז מ'האט געפרעגט פונעם חתם סופר צי עס איז געווען

10

ע"י מה שהאריך מרן רבינו ז"ל בברך משה (פ' ויצא) בסגולת עסק התורה שבכוחה להמשיך הדבר שכבר היה בכח אין סוף בהבריאה, ובוה כתב לתת טעם בהסיפור הנ"ל, כי כל עצם הדבר שהצדיק מתפלל על ישראל תלוי בעסק התורה, והוא פ"י הכתוב (משלי כה, ט) מסיר אונז משמוע תורה גם תפילתו תועבה, ולכן הפסיק החוזה הק' באמצע עבודתו הק' בכדי ללמוד תורה, עיי"ש באריכות [ועי' מש"כ בזה מרן רבינו ז"ל בדברי יואל לראש השנה (דף צג ד"ה מעשה) לפרש לשון המדרש למי נתתי מופתי למי שמוציא משפטי בהם. ועי' בדברי יואל לחג הסוכות (אות ע"ו) שמפרש בזה כמה מאמרי חז"ל בענין זה בדרכו בקודש].

אליהו הנביא? האט ער געזאגט 'ניין, ס'איז געווען דער רמב"ן'. (עיינ בשולחן מלכים בגלוינינו (כסלו תשס"ט) שהאדמו"ר מנאדבורנא שליט"א סיפר ענדא אז לרבינו בשם רבו המהרי"ן השינסקאי ז"ל)

הגר"מ: אין אור החיים הק' אין די היינטיגע פרשה (פ' קרח) אין די סוגיא פון גס הם גם אתם, שרייבט ער 'ועוד הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי', בפשטות מיינט עס אז ער האט זיך מתבונן געווען אין די סברא פון אביי, אבער חסידים האבן געזאגט, אז עס מיינט כפשוטו, והצצתי, כ'האב איהם געזעהן, און כ'האב פארשטאנען פון אים וואס ער זאגט און וואס ער מיינט.

רבינו: דער ישמח משה האט געזאגט אויפן חתם סופר אז ער איז א ניצוץ פונעם רמב"ן, ער האט דאך געהייסן 'משה' (כשמו של הרמב"ן), ¹¹ – אויף זיך האט ער געזאגט אז ער האט א ניצוץ פונעם רמב"ם ¹² – ער האט געזאגט

11

בס' תהלה למשה (ח"ג דף ט' ע"ב) מובא שמרן הייטב לב הבין מזקינו מרן הישמח משה זי"ע, שנשמתו של מרן החתם סופר הוא ניצוץ מנשמתו של הרמב"ן. ועיי' בהקדמה לס' דרשות חת"ס מה שסיפר הגאון רבי שלמה אלכסנדר סופר ז"ל שהגיע לאוני החת"ס שיחתו של מרן הישמח משה ז"ל משורש נשמתו ונשמת החת"ס, ואמר החת"ס בענוותנות: בוודאי כוונתו לפי שאני אוהב ללמוד רמב"ן, והוא אוהב ללמוד רמב"ם.

עוד מובא (שם) שכאשר חזר מרן הייטב לב זי"ע על דיבוריו של ק"ז מרן הישמח משה זי"ע בנוגע לנשמת החתם סופר ז"ל, הי' מוסיף ואומר: שאחרי כמה שנים כשיצאו לאור ספרי החתם סופר ז"ל, ראה שהי' רגיל על לשונו דברי הרמב"ן הק' ז"ל, וברוב תשובותיו מביא וקורא מדברי הרמב"ן. ובפנקס עה"ת משנת תקס"ו לפ"ק כותב החת"ס בסוף פ' פנחס וז"ל: אהיה אשר אהיה, הראו לי בחלום ס' אחד שחיבר רמב"ן וכתוב בו הפי' הפשוט וכו'. ובסוף קונטרס שירי קודש של החתם סופר כתוב: תורת אמת היתה בפיהו וגו' ורבים השיב מעון, שזהו סופי תיבות מר"ן היינו הרמב"ן ז"ל,

ובהקדמה לס' טוב ירושלים מביא המחבר בשם הגה"ק מהרי"ן השינסקי זצ"ל ששמע מרוב הגאון רבי זעקל פאלאק ששמע מרוב החתם סופר שמשמע זה היה חותם שמו "משה הק' סופר" ולא "הק' משה" כדי שלא לכתוב מילת קטן קודם השם משה שזה היה גם שמו של הרמב"ן.

12

בס' תהלה למשה (שם) מובא שמרן הייטב לב הבין מזקינו מרן הישמח משה זי"ע, שנשמתו הוא משורש נשמת הרמב"ם, ומרן החתם סופר הוא ניצוץ מנשמתו של הרמב"ן.

מ'קען זעהן אז אין יעדע תשובה ברענגט דער חתם סופר א רמב"ן.

הגר"מ: דאכט זיך מיר אז ער האט געזאגט אז ס'איז דא דריי מפרשים על התורה, און אויף רש"י האט ער געזאגט אז ער וויל עס פארשטיין און ער פארשטייט נישט, און דער רמב"ן וויל איך פארשטיין און איך פארשטיי אים.

רבינו: ער האט אסאך געלערנט רמב"ן, און ער האט אזוי געשריבן אין זיין צוואה מ'זאל לערנען רמב"ן כי הוא ראש אמונת אומן. ¹³

המשך השיחה אי"ה בגליון הבא

מענין התקשרות נשמתו של מרן הישמח משה לנשמת הרמב"ם, מן הראוי לציין מה שסיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע בסעודת ההילולא לק"ז מרן הישמח משה כ"ח תמוז תשמ"א (חובא במהר"ם ט"ב פר מסעי עמ' קמ"ט) וז"ל: וכמו ששמעתי לספר בד הוינא טליא, וכמדומה לי ששמעתי מעשה זו גם מר"ק רבינו דודי ז"ל, שפעם אחת התפלל ק"ז הישמח משה ז"ל להקב"ה שישגי יראה של התנאים והאמוראים, וגילו לו מן השמים שאי אפשר לו להשיג יראתם הנוראה, רק אם ירצה יש לו מציאות להשיג יראתו של רבינו הרמב"ם ז"ל, והתפלל הישמח משה על זה, וניתנה לו מן השמים יראת הרמב"ם, וחיל ורעדה אחז בו, וכמעט שיצא נפשו, והתפלל שיסור מאתו יראה הגדולה הזאת, ומאז ראה והרגיש את גודל נשמתו ומדריגתו של הרמב"ם, עכ"ל.

13

ועיי' בשו"ת חתם סופר (ליקוטים - ח"ו סי' ס"א) שכתב לת"ח אחד שביקש להדפיס הרמב"ן עה"ת בפני עצמו בלי החומש, וביקש מהח"ס ליתן לו חי' על הרמב"ן להדפיס, ואחרי שכתב לו שמלבד שלא להדפיס רמב"ן רק עם הפנים תורה פירש"י ותרגום, כתב לו עוד, וז"ל: (ב) כי ספרי הרמב"ן מצויים, אלא שעוסקו אינם מצויים, ואפילו התלמידי חכמים אינם רוצים לעיין בו, ולא ימצא אחד בעיר וכו' הבקי בו, ובאמת הספר הזה היא יסוד אמונה ושורש הדת לפע"ד, וכש"כ ההמונים שקצרה ידם מעסוק בו, עכ"ל.

ובהקדמת עץ החיים כותב: ובענין ספרי הקבלה הנמצאים אמר לנו מורי זלה"ה כי שלשלת קבלת הראב"ד ובנו הר"י סגי נהור ותלמידיו עם הרמב"ן ז"ל תלמיד תלמידו כולם קבלה אמיתית מפי אליהו ז"ל שנגלה אליהם, וביאור הרמב"ן ששעה על התורה הוא עמוק מאוד ואין מי שיוכל להבינו וכו' והוא ספר יקר ונחמד מאוד למבינים אותו עכ"ל. והחת"ס אמר פע"א: כל מה שמוזכר בכתבי האריז"ל כבר נמצא ברמב"ן, רק האר"י הק' ביאר והרחיב הדברים יותר [ועיי' בהסכמת החת"ס על הלכות רמב"ן נדרים ועל הלכות בכורות וחלה, שנדפסו בפרעשבורג שנת כליילת יופי לפ"ק, כמה שמוח החת"ס ז"ל שנדפסו עם ספר הר"ף וסיים שם הסכמות: יזכינו ה' ויצא הדבר לפועל צדק למען יפוצו חוצה מי מעין היוצא מבית קדש קדשים הרמב"ן וכו'].
לה